

Фармако-економічні та маркетингові дослідження

УДК 615.12:614.25

Толочко В.М., Музика Т.Ф.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармацевції Національного фармацевтичного університету

Дослідження організаційних заходів щодо кадрового складу фармацевтичного забезпечення для лікувально-профілактичних закладів

У статті досліджено проблеми кадрового складу для виконання фармацевтичного забезпечення (ФЗ) лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) за різними схемами. Насамперед звернено увагу на те, що лікарські засоби (ЛЗ) — це складні за фізико-хімічними властивостями речовини з різною фармакологічною дією, тому від кадрів, які допущені до обігу ЛЗ, багато що залежить. Штатна чисельність спеціалістів з фармацевтичною освітою, рівень освіти працівників, умови праці, системність підвищення кваліфікації виконавців є важливою складовою фармацевтичного забезпечення ЛПЗ.

Встановлено, що відповідно до чинного законодавством норми формування спеціалістів фармацевції в ЛПЗ враховують наявність аптек як структурних підрозділів ЛПЗ. Кількість таких аптек в сучасних умовах значно зменшилась, тому ці норми потребують перегляду.

Обґрунтовано пріоритети наявності спеціалістів з фармацевтичною освітою в штаті ЛПЗ.

Конкретизовано функціональні обов'язки, а саме: що необхідно знати й уміти виконавцям ФЗ в умовах ЛПЗ. Через невизначеність таких питань може виникати негативна оцінка їх професійної діяльності. Окрім цього, з появою такої конкретизації з'являється можливість чіткого визначення відповідальності за проведену роботу та контролю за її виконанням, особливо в закладах з бюджетним фінансуванням.

Ключові слова: фармацевтичне забезпечення, лікувально-профілактичний заклад, аптека, відповідальна особа за фармацевтичне забезпечення, спеціаліст з фармацевтичною освітою.

Згідно із Законом України «Про лікарські засоби» і трактуванням Фармацевтичної енциклопедії, лікарські засоби (ЛЗ) — це речовини або їх суміші природного, синтетичного чи біотехнологічного походження, які застосовуються для запобігання вагітності, профілактики, діагностики та лікування захворювань людей або зміни стану і функцій організму. Отже, ЛЗ є специфічним товаром вимушеного попиту з різними фізико-хімічними властивостями і фармакотерапевтичною дією для лікування хворих людей, тому контроль за його розподілом і раціональним використанням має здійснюватися компетентними спеціалістами. Тому кадровий потенціал, його характеристика (штатна чисельність спеціалістів з фармацевтичною освітою, рівень освіти працівників, умови праці, системність підвищення кваліфікації тощо) є важливими складовими фармацевтичного забезпечення (ФЗ) лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) [1].

У разі організації та виконання ФЗ ЛПЗ через аптеки майже не виникає питань щодо їх кадрового забезпечення, оскільки, залежно від способу ведення господарювання і виду діяльності, аптеки виконують нормативне регулювання з комплектування штатного розкладу спеціалістами та допоміжним персоналом. Призначені адміністрацією аптек спеціалісти фармацевції здійснюють контроль за виконанням ФЗ ЛПЗ у межах своєї компетенції [2, 3]. У ра-

зі здійснення ФЗ ЛПЗ без участі аптеки такі обов'язки перекладаються на медичних працівників або спеціалістів з фармацевтичною освітою (за їх наявності у штаті ЛПЗ).

Наші попередні дослідження довели, що наявність у штаті ЛПЗ спеціаліста з фармацевтичною освітою, незалежно від організаційно-економічної схеми ФЗ, є доцільною з організаційного та економічного боку діяльності ЛПЗ.

За результатами досліджень діяльності ЛПЗ середньорічна заробітна плата (ЗП) фармацевта становить менше 0.25 % у загальному середньорічному фінансуванні.

Окрім цього, завдяки скороченню витрат часу залученого медичного персоналу щодо здійснення ФЗ або повного звільнення їх від такого сумісництва, саме за рахунок цієї частини їх ЗП витрати ЛПЗ на ФЗ скорочуються на понад 1 %.

Необхідно відзначити, що згідно з Наказом МОЗ України № 33 від 23 лютого 2000 р. «Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я» формування фармацевтичних кадрів у штаті ЛПЗ нормується залежно від наявності аптек лікувальних закладів (АЛЗ) як структурних відділень або госпрозрахункових лікарняних (АА) або міжлікарняних (МЛА) аптек та профілю закладу. В більшості розділів наказу зазначено, що формування фармацевтичних кадрів здійснюється на підставі того, що виконання ФЗ покладається на спеціалістів

АЛЗ, ЛА або МЛА (залежно від кількості ліжок і профілю діяльності ЛПЗ), а конкретизації щодо окремо виділених відповідальних осіб за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ немає. Теоретично, за нормами вищезазначеного наказу, ЛПЗ з кількістю понад 100 ліжок може мати АЛЗ, а при наявності 300 ліжок може мати АЛЗ і спеціаліста фармації. У сучасних умовах, за даними Державного комітету статистики, кількість АЛЗ значно зменшилась. Нормативна ж кількість спеціалістів фармації в ЛПЗ залишилась незмінною; крім того, в більшості ЛПЗ функціональні обов'язки спеціалістів фармації виконують медичні працівники [2, 3, 4].

Тобто, з часу набуття чинності наказу змінилися умови і організаційно-економічні схеми виконання ФЗ ЛПЗ, тому для його якісного виконання необхідні доповнення та уточнення щодо чисельності спеціалістів з фармацевтичною освітою у штаті ЛПЗ.

За таких умов функціональні обв'язки цих спеціалістів ЛПЗ прописані нечітко, що часто негативно впливає на оцінку їх професійної діяльності з ФЗ. Тому введення до штату ЛПЗ спеціалістів із фармацевтичною освітою в умовах посилення вимог до виконання ФЗ залишається актуальним і потребує уваги, що й обумовило наші подальші дослідження.

Тому розробка кваліфікаційних вимог до відповідальних осіб за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ у сучасних умовах і введення їх до штату управління цих закладів є актуальною. Введення посади «Відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ» та розроблена нами посадова інструкція окреслять вимоги до використання кадрового потенціалу для ФЗ ЛПЗ, забезпечать раціональний розподіл праці, дозволять розмежувати функції та відповідальність за його організацію і виконання [4].

З урахуванням чинного законодавства України та кваліфікаційних характеристик посад професійних груп «Керівники», «Уповноважена особа», «Провізор» нами вперше обґрунтована кваліфікаційна характеристика працівника «Відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ у ЛПЗ» та розроблена посадова інструкція для такого працівника.

Кваліфікаційна характеристика. На підставі специфіки діяльності ЛПЗ, обсягу виконання ФЗ з урахуванням усіх відділень і кабінетів ЛПЗ, частоти його здійснення відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ має відповідати таким кваліфікаційним вимогам: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) або середня спеціальна освіта за спеціальністю «Фармація». І такі спеціалісти мають постійно підвищувати

кваліфікаційний рівень (курси тематичного удосконалення, стажування, передатестаційна підготовка), брати участь у науково-практичних семінарах за напрямком діяльності тощо.

Завдання та обов'язки. Для виконання своїх професійних обов'язків відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ має виконувати певні завдання.

Має знати. чинне законодавство про охорону здоров'я та нормативно-правові документи, акти державної влади та органів місцевого самоврядування, що регулюють діяльність закладів охорони здоров'я, зокрема їх ФЗ; організацію ФЗ ЛПЗ з урахуванням їх структури та профілю; принципи організації пошуку потенційних постачальників закладу з ФЗ у межах чинного законодавства; принципи укладання угод з постачальниками закладу з узгодженням цінової та асортиментної політики ЛЗ і виробів медичного призначення (ВМП), обладнання, хімічних реактивів, дезінфекційних засобів тощо; принципи організації вхідного контролю під час отримання ЛЗ і ВМП; принципи організації належного зберігання ЛЗ і ВМП з урахуванням фізико-хімічних властивостей, фармакологічних груп, особливо отруйних, наркотичних, психотропних ЛЗ та прекурсорів; принципи організації розподілу ЛЗ і ВМП у відділення ЛПЗ та їх належного зберігання на місцях; методи обстеження відділень закладу на предмет дотримання вимог ФЗ; основи бухгалтерського обліку та звітності; принципи організації збирання фахової інформації про нові ЛЗ або ЛЗ, вилучені з державного реєстру; зміни в законодавстві щодо супроводу обігу ЛЗ; техніку безпеки та правила експлуатації технічних засобів; етичні норми поведінки; сучасну літературу за фахом, методи її аналізу та узагальнення. Має знати свої права, повноваження та дії у разі незаконного впливу, коли примушують поступитись професійними обов'язками та не дотримуватись стандартів якості ЛЗ.

Відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ **має вміти:** застосовувати свої знання, самостійно удосконалювати їх, аналізувати ситуації, які виникають у процесі трудової діяльності, вміти оцінювати історичні та сучасні процеси щодо оптимізації ФЗ ЛПЗ, вміти приймати професійні рішення з урахуванням їх соціальних наслідків; раціонально виконувати роботу з ФЗ, упроваджувати елементи наукової організації праці, використовуючи передовий досвід.

Відповідальна особа має суворо дотримуватись вимог санітарного режиму, правил внутрішнього трудового розпорядку, протипожежної безпеки та охорони праці.

З урахуванням особливостей ФЗ ЛПЗ відповідальна особа за організацію та виконання ФЗ ЛПЗ має: здійснювати, координувати, контролювати в межах своєї компетенції всю роботу, пов'язану з ФЗ закладу; планувати, погоджувати з керівництвом закладу, організувати та контролювати в межах своєї компетентності конкретні заходи щодо вивчення, аналізу асортименту, кількості ЛЗ і ВМП, обладнання, хімічних реактивів, дезінфекційних засобів тощо, зареєстрованих в Україні, з адаптуванням їх до конкретного закладу; проводити моніторинг та накопичувати інформацію щодо потенційних постачальників закладу з визначенням цінової та асортиментної політики ЛЗ і ВМП, обладнання, хімічних реактивів, дезінфекційних засобів тощо та інформувати керівництво закладу; проводити моніторинг та накопичувати інформацію щодо ефективності ЛЗ, їх побічних, небажаних алергічних або інших проявів та інформувати про це усіх зацікавлених спеціалістів, сприяти заходам безпеки при застосуванні різних форм ЛЗ, використовуючи елементи фармацевтичної опіки; здійснювати вхідний контроль під час отримання ЛЗ і ВМП, проводити моніторинг та накопичувати інформацію щодо фальсифікованих ЛЗ і ВМП; брати безпосередню участь у підготовці матеріалів для тендерних процедур, розсиланні пакета документів учасникам та в їх проведенні; забезпечувати дотримання належного зберігання ЛЗ і ВМП, хімічних реактивів, дезінфекційних засобів, кисню тощо з урахуванням їх фізико-хімічних властивостей, фармакологічних груп, термінів зберігання; організувати та забезпечувати прийом, розподіл та видачу ЛЗ і ВМП, перев'язувальних матеріалів, предметів догляду за хворими, дезінфекційних засобів у структурні підрозділи закладу; організувати та забезпечувати облік ЛЗ і ВМП, перев'язувальних матеріалів, предметів догляду за хворими, хімічних реактивів, дезінфекційних засобів, кисню тощо та складати звітність відповідно до встановлених форм, затверджених згідно з чинним законодавством; організувати та забезпечувати контроль за обігом ЛЗ, особливо сильнодіючих, отруйних, наркотичних, психотропних ЛЗ і прекурсорів; проводити обстеження структурних підрозділів закладу щодо якості ФЗ у них; здійснювати інформування медичного та фармацевтичного персоналу про нові ЛЗ або ЛЗ, видучені з державного реєстру, та про зміни в законодавстві щодо супроводу обігу ЛЗ; здійснювати нагляд за цільовим використанням грошових коштів на отримання ЛЗ і ВМП; брати безпосередню участь у визначенні номенклатури ЛЗ і ВМП

на поточний та перспективний періоди з урахуванням профілю ЛПЗ і його структурних підрозділів та з урахуванням доступності ЛЗ і ВМП, ефективності забезпечення лікувального процесу з метою формування кошторису закладу; вести відповідну документацію, узагальнювати результати щодо ефективності своєї діяльності, поповнювати інформаційний фонд нормативної бази з обігу ЛЗ і ВМП, реєстрації їх синонімів, міжнародних непатентованих назв, побічних ефектів тощо; надавати звіти за встановленими формами про обіг ЛЗ і ВМП до бухгалтерії закладу; надавати пропозиції керівництву закладу щодо удосконалення ФЗ закладу; постійно удосконалювати свій професійний рівень, регулярно проходити післядипломне навчання.

Із уведенням в дію такої посадової інструкції з'являється можливість окреслити коло обов'язків та визначити відповідальність за проведenu роботу.

У сучасних умовах зростання асортименту ЛЗ і ВМП і частих змін у законодавстві велике значення має післядипломна підготовка спеціалістів. Основні положення про неї викладені в наказах МОЗ України № 818 від 12.12.2006 р. «Про вдосконалення атестації провізорів та фармацевтів» зі змінами, внесеними згідно з наказом МОЗ № 316 від 13.05.2009 р., та № 484 від 07.07.2009 р. «Про затвердження змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах». Тобто з упровадженням посадової інструкції не тільки адміністрація закладу буде нести відповідальність за регулярну післядипломну освіту, а й безпосередньо спеціаліст з фармацевтичною освітою [5].

Висновки

За результатами досліджень встановлено, що нормативне регулювання кадрового складу виконавців фармацевтичного забезпечення у лікувально-профілактичних закладах давно не переглядалось, проте існує необхідність його адаптації до вимог сьогодення.

Дослідження показали, що існує нагальна потреба обов'язкової наявності в штаті ЛПЗ спеціалістів з фармацевтичною освітою.

Розглянуті кваліфікаційні характеристики виконавців фармацевтичного забезпечення вимагають наявності у таких спеціальної освіти, а обсяг їх зобов'язань і знань потребує саме фармацевтичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловйова А.В. Нормативно-правовий статус фармацевтичних організацій і гол. провізора в сучасних умовах // А.В. Соловйова // Фармація. – 1999. – № 3. – С.31-34.

2. Маскаева А.Р. Интеграция діяльності провізора та лікаря у забезпеченні ефективності і безпечності лікарської терапії / А.Р. Маскаева, Г.Т. Глембоцька // Фармац. журн. – 2001. – № 4. – С. 28-38.
3. Музика Т.Ф. Дослідження організації фармацевтичного забезпечення лікувально-профілактичних закладів / Т.Ф. Музика, В.М. Толочко, М.В. Зарічкова // Вісник фармації. – 2010. – № 4. – С. 62-65.
4. Толочко В.М. Организационно-экономические аспекты фармацевтического обеспечения лечебно-профилактических учреждений на современном этапе / В.М. Толочко, Т.Ф. Музыка // В сб. «Медико-социальная экология личности: состояние и перспективы»: матер. VIII междунар. конфер. 2-3 апр. 2010 г. – Минск: Изд. центр БГУ, 2010. – С. 86-88.
5. Немченко А.С. Обґрунтування напрямків взаємодії лікарів та фармацевтів в умовах впровадження стандартів GPP / А.С. Немченко, А.А. Котвіцька, О.О. Суріков: матеріали наук.-практ. конф. – Харків, 2006. – С. 163-165.

УДК 615.12:614.25

Резюме

Толочко В.М., Музика Т.Ф.

Институт повышения квалификации специалистов фармации Национального фармацевтического университета

Исследование организационных мероприятий по кадровому составу фармацевтического обеспечения для лечебно-профилактических учреждений

В статье исследованы проблемы кадрового состава для выполнения фармацевтического обеспечения (ФО) лечебно-профилактических учреждений (ЛПУ) по разным схемам его исполнения. Прежде всего обращено внимание на то, что лекарственные средства (ЛС) – это сложные по физико-химическим свойствам вещества с разным фармакологическим действием, поэтому от кадров, допущенных к обороту ЛС, многое зависит. Штатная численность специалистов с фармацевтическим образованием, уровень образования работников, условия труда, системность повышения квалификации исполнителей являются важной составляющей фармацевтического обеспечения ЛПУ.

Установлено, что нормы формирования специалистов фармации в ЛПУ согласно действующему законодательству учитывают наличие аптеки как структурного подразделения ЛПУ. Количество таких аптек в настоящее время значительно уменьшилось, следовательно эти нормы требуют пересмотра.

Обоснованы приоритеты наличия специалистов с фармацевтическим образованием в штате ЛПУ.

Конкретизированы функциональные обязанности, а именно: что необходимо знать и уметь исполнителям ФО в условиях ЛПУ, поскольку нечеткость обозначения таких вопросов часто приводит к негативным оценкам их профессиональной деятельности. С появлением такой конкретизации возникает возможность четкого определения ответственности за проведенную работу и контроля ее исполнения, особенно в учреждениях с бюджетным финансированием.

Ключевые слова: фармацевтическое обеспечение, лечебно-профилактическое учреждение, аптека, ответственное лицо за фармацевтическое обеспечение, специалист с фармацевтическим образованием.

UDC 615.12: 614.25

Summary

Tolochko V.M., Muzika T.F.

The Institute of specialists in Pharmacy advanced training of National University of Pharmacy, Kharkiv

Study of the organizational measures for staff composition of pharmaceutical provision of curative-prophylactic institutions

The article examines the problems of staff performing pharmaceutical provision (PhP) of curative-prophylactic institutions (CPI) according to different schemes of its execution. First of all, attention is directed to the fact that the medications are complex substances with different physico-chemical properties and pharmacological effects, so the role of the staff admitted to the turnover of drugs is extremely important. Therefore, the number of specialists with pharmaceutical education, educational level of pharmaceutical staff, working conditions, system improvement of professional skills constitutes an important component of the pharmaceutical provision of health care facilities.

It was established that the norms of inclusion of pharmacy specialists into CPI staff in accordance with current legislation take into account the presence of the pharmacy, as the structural unit of CPI. The number of such pharmacies has recently significantly decreased, so such standards should be revised.

The priorities of availability of specialists with pharmaceutical education in the staff of CPI were substantiated.

Functional responsibilities were concretized, i.e. what the performers of PhP should know and be able to do in the CPI. That was studied due to the fact that fuzziness of designations in such issues often leads to negative assessments of their professional activities. Also qualifying characteristics for the authorized person in pharmaceutical providing of CPI were substantiated. After these characteristics have been stated there is a possibility of clear designation of responsibilities for the work and control over its execution, especially in the state-financed institutions.

Keywords: pharmaceutical provision, curative-prophylactic institution, pharmacy, person, responsible for pharmaceutical provision, specialist with pharmaceutical education.

Толочко Валентин Михайлович. Д.фарм.н., професор, завідувач кафедри управління та економіки фармації Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету.

Музика Тамара Федорівна. К.фарм.н., доцент кафедри управління та економіки фармації Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету.